

**ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНІ СВОБОДИ
В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ ЄС: ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТИНУ
ПРАВА ЄС ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Тронц В. М., Бондаренко С. Ю.

ВСТУП

Перетин права ЄС і міжнародних стандартів прав людини в судовій практиці ЄС пропонує глибоку лінзу, через яку можна розглядати еволюцію захисту прав людини в складному і взаємопов'язаному світі. По суті, це перехрестя втілює діалектичну напругу між суверенітетом і універсальністю, між автономією держав і неподільністю прав людини.

З філософської точки зору, це перехрестя спонукає нас замислитися над природою самих прав. Чи є права невід'ємними і незмінними, існуючими незалежно від правових систем і політичних кордонів, чи вони залежать від визнання і дотримання в конкретних правових рамках? Динамічна взаємодія між правом ЄС і міжнародними стандартами прав людини свідчить про те, що хоча права можуть мати універсальне підґрунтя, їхня реалізація часто залежить від інституційних і правових механізмів, за допомогою яких вони формулюються і захищаються.

Більше того, вивчення судової практики ЄС у цьому контексті спонукає до роздумів про природу правового тлумачення та судової аргументації. Як судді узгоджують різноманітні джерела права, починаючи від договорів і конвенцій і закінчуючи національними конституціями та регіональними нормативними актами? Як вони долають суперечності між принципами юридичного позитивізму та теорією природного права, між буквою закону та його духом?

Цей перетин також піднімає глибокі питання про природу влади і легітимності в плюралістичному правовому порядку. В якій мірі наднаціональні інституції, такі як Суд ЄС, можуть претендувати на повноваження у питаннях, що традиційно належать до сфери національного суверенітету? Як вони балансують між імперативом просування фундаментальних прав і повагою до розмаїття правових культур і традицій у державах-членах ЄС?

Крім того, вивчення судової практики ЄС у цьому контексті спонукає до роздумів про природу правової інтерпретації та судової аргументації. Як судді узгоджують різноманітні джерела права, починаючи від договорів і конвенцій і закінчуючи національними конституціями та регіональними нормативними актами? Як вони орієнтуються в суперечності між принципами юридичного позитивізму і теорією природного права, між буквою закону і його духом?

Зрештою, дослідження прав людини та основоположних свобод у судовій практиці ЄС виходить за рамки простого юридичного аналізу; воно манить нас у сферу політичної філософії та морального дослідження. Воно спонукає нас протистояти парадоксу правового плюралізму та моральної універсальності, долати напругу між державним суверенітетом і людською гідністю, а також уявляти майбутнє, в якому захист прав людини не знає кордонів. У цьому сенсі перетин права ЄС і міжнародних стандартів прав людини стає не лише предметом наукового дослідження, але й горнилом для постійних пошуків справедливості і свободи у світі, що постійно змінюється. Вивчення перетину права ЄС і міжнародних стандартів прав людини може дати цінне розуміння того, як правові системи вирішують складні питання і захищають фундаментальні права. Право ЄС часто перетинається з міжнародним правом прав людини через різні механізми, включаючи Європейську конвенцію з прав людини (ЄКПЛ) та Хартію основоположних прав Європейського Союзу.

Дослідження прецедентного права ЄС у цьому контексті може включати аналіз того, як інституції ЄС, такі як Суд Європейського Союзу (СЕС), тлумачать і застосовують принципи прав людини у своїх рішеннях. Це також може включати вивчення взаємозв'язку між правом ЄС та прецедентним правом інших міжнародних органів з прав людини, таких як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

Кілька видатних дослідників і науковців заглибилися в тему прав людини та основоположних свобод у судовій практиці ЄС, досліджуючи перетин права ЄС і міжнародних стандартів у галузі прав людини. Наприклад, видатний правознавець, Джозеф Х. Х. Вайлер зробив значний внесок у вивчення європейського права та прав людини. Його роботи часто стосуються взаємодії між правом ЄС та міжнародними правовими нормами, в тому числі стандартами прав людини. Він є автором численних впливових статей і книг на ці теми. Грайінн де Бурка є провідним експертом з питань права ЄС та прав людини, особливо в контексті Європейського суду та його зв'язку з міжнародним правом у сфері прав людини. Її дослідження зосереджені на тому, як інституції ЄС інтерпретують та застосовують принципи прав людини у своїй юриспруденції. Стів Пірс, професор права ЄС, який багато пише про права людини в правовому контексті ЄС. Його дослідження охоплюють різні аспекти права ЄС та його перетину з міжнародними стандартами прав людини, включаючи вплив права ЄС на національні правові системи. Дослідження Елеонори Спаветти, в свою чергу, присвячені захисту фундаментальних прав в рамках правового порядку ЄС, з особливим акцентом на ролі Суду ЄС. Вона багато пише з таких питань, як недискримінація, права на приватне життя та взаємозв'язок між правом ЄС і міжнародним правом у галузі прав людини. Як Президент Суду Європейського Союзу, Коен Ленаертс відіграв значну роль у формуванні судової практики ЄС у сфері прав людини та основоположних свобод. Його судові висновки та наукові праці дають цінне уявлення про тлумачення та застосування принципів прав людини в правовій системі ЄС.

Ці вчені, серед іншого, зробили значний внесок у наше розуміння складної взаємодії права ЄС і міжнародних стандартів прав людини в судовій практиці. Їхні дослідження допомогли висвітлити виклики, можливості та наслідки цього перетину для захисту прав людини в Європейському Союзі та за його межами.

По суті, ключові сфери дослідження можуть включати захист громадянських свобод, недискримінацію, права на недоторканність приватного життя та права меншин в рамках правової системи ЄС. Крім того, вивчення механізмів забезпечення дотримання міжнародних стандартів прав людини в правовій системі ЄС, таких як принцип прямої дії та процедура попереднього звернення, може надати цінну інформацію про ефективність захисту прав людини на рівні ЄС. Загалом, такі дослідження сприяють глибшому розумінню того, як ЄС узгоджує свої правові зобов'язання з міжнародними нормами в галузі прав людини, а також наслідків такого перетину для людей в ЄС та за його межами.

1. Вплив практики Суду ЄС на імплементацію міжнародних стандартів прав людини в державах-членах ЄС.

Вплив прецедентного права Європейського суду на імплементацію міжнародних стандартів прав людини в країнах-членах ЄС – це тема, яка спонукає до глибоких філософських роздумів. В його основі лежить складна взаємодія між правовими нормами, інституційною динамікою та моральними імперативами людської гідності та справедливості.

З філософської точки зору, прецедентне право Суду ЄС являє собою вузол, де сходяться принципи суверенітету, законності та прав людини. У своїх рішеннях Суд ЄС тлумачить і застосовує законодавство ЄС, включаючи Хартію основних прав Європейського Союзу, яка втілює всеосяжну систему захисту прав людини. Ці тлумачення часто спираються на міжнародні стандарти прав людини, включаючи конвенції та договори, ратифіковані державами-членами ЄС, а також на загальні принципи міжнародного права.

Одним із філософських аспектів, який варто розглянути, є суперечність між юридичним позитивізмом і теорією природного права. Суперечність між юридичним позитивізмом і теорією природного права в контексті права ЄС являє собою захоплюючу філософську проблему, що розкриває глибоку напруженість між природою права, мораллю та управлінням в Європейському Союзі.

Юридичний позитивізм стверджує, що чинність закону впливає виключно з його прийняття визнаним авторитетом, таким як законодавчий орган або суверенна держава. Згідно з цією точкою зору, право існує як набір правил і норм, які встановлюються людськими інститутами і є обов'язковими виключно в силу свого інституційного джерела. У контексті права ЄС юридичний позитивізм підкреслює верховенство договорів ЄС і вторинного законодавства, розглядаючи їх як основні джерела юридичної сили в рамках правового порядку ЄС.

На противагу цьому, теорія природного права стверджує, що існують універсальні моральні принципи, які виходять за межі позитивного права і слугують основою юридичної сили. Вважається, що ці принципи можна відкрити за допомогою розуму або божественного одкровення і вони притаманні людській природі. Теоретики природного права стверджують, що закон повинен відповідати цим вищим моральним стандартам, щоб вважатися легітимним і справедливим. У контексті права ЄС теорія природного права передбачає, що правовий порядок ЄС повинен керуватися фундаментальними моральними принципами, включаючи людську гідність, справедливість і захист прав людини.

Суперечність між юридичним позитивізмом і теорією природного права в контексті права ЄС виникає через суперечність між верховенством правових джерел ЄС і моральними імперативами, притаманними правам людини та основоположним свободам. У той час як юридичний позитивізм наголошує на автономії та суверенітеті правового порядку ЄС, теорія природного права підкреслює важливість моральних міркувань при оцінці легітимності права ЄС та його впливу на індивідів і спільноти.

Це протиріччя особливо очевидне у випадках, коли право ЄС вступає в конфлікт з міжнародними стандартами прав людини або принципами справедливості та чесності. Наприклад, Європейський суд (ЄСП) може бути покликаний тлумачити право ЄС таким чином, щоб підтримувати захист прав людини, навіть якщо таке тлумачення розходиться з буквальним текстом або первісним задумом договорів ЄС. У таких ситуаціях Суд ЄС повинен долати протиріччя між юридичним позитивізмом і теорією природного права, балансує між імперативом правової визначеності та інституційної цілісності й етичним обов'язком захищати фундаментальні права.

З філософської точки зору, суперечність між юридичним позитивізмом і теорією природного права в контексті права ЄС спонукає нас переглянути природу права та його зв'язок з мораллю і справедливістю. Воно ставить нас перед необхідністю протистояти обмеженням юридичного позитивізму у вирішенні складних етичних дилем і дослідити альтернативні рамки для розуміння моральних засад права в рамках правового порядку ЄС. Зрештою, вона пропонує нам уявити концепцію права ЄС, яка узгоджує автономію правових інститутів з позачасовими принципами людської гідності та прав людини.

Тобто, у той час як юридичний позитивізм підкреслює примат прийнятого закону та інституційної влади, теорія природного права стверджує, що існують універсальні моральні принципи, які виходять за рамки позитивного права і формують основу правової дійсності. Взаємодія Суду ЄС з міжнародними стандартами прав людини відображає синтез цих підходів, оскільки він визнає верховенство права ЄС, водночас спираючись на ширші принципи прав людини, притаманні міжнародним правовим нормам.

Крім того, вплив прецедентного права Суду ЄС на імплементацію міжнародних стандартів прав людини підкреслює більш широкі питання про зв'язок між правом і мораллю, а також між правовими зобов'язаннями

і політичною легітимністю. В якій мірі держави-члени пов'язані тлумаченнями права ЄС, наданими Судом ЄС, в тому числі тими, що ґрунтуються на міжнародних стандартах у галузі прав людини? Як міркування правової визначеності та судової автономії перетинаються з імперативом поваги до людської гідності та основних свобод?

Говорячи про перше питання, перш за все зазначимо, що держави-члени Європейського Союзу, як правило, зобов'язані дотримуватися тлумачень права ЄС, наданих Судом Європейського Союзу (ЄСЄ). Цей принцип, відомий як доктрина верховенства, встановлює, що право ЄС має пріоритет над національним законодавством. Тому держави-члени зобов'язані виконувати рішення та тлумачення права ЄС, надані Судом ЄС. Коли мова йде про тлумачення права ЄС на основі міжнародних стандартів прав людини, ситуація має свої нюанси. Хоча Суд ЄС бере до уваги міжнародні стандарти прав людини при тлумаченні права ЄС, ступінь обов'язковості цих тлумачень для держав-членів залежить від різних факторів, включаючи конкретні положення права ЄС, що розглядаються, і характер прав людини, про які йде мова.

Загалом, очікується, що право ЄС буде тлумачитися у спосіб, що відповідає міжнародним стандартам прав людини, оскільки ЄС є учасником різних міжнародних договорів з прав людини і зобов'язується дотримуватися принципів прав людини. Однак тлумачення права ЄС, яке дає Суд ЄС, не завжди може повністю збігатися з тлумаченнями органів або судів з прав людини на міжнародному рівні.

Очікується, що держави-члени поважатимуть основоположні права та принципи міжнародного права при імplementації права ЄС, і вони можуть бути притягнуті до відповідальності Судом ЄС або іншими міжнародними органами, якщо вони цього не зроблять. Однак конкретні правові механізми забезпечення дотримання міжнародних стандартів прав людини в рамках правової системи ЄС можуть бути складними і змінюватися залежно від конкретних обставин кожної справи.

Вирішуючи друге питання, ми переходимо в стан філософської рефлексії, оскільки міркування правової визначеності та судової автономії перетинаються з імперативом поваги до людської гідності та основоположних свобод у складний і «нюансований» спосіб, порушуючи глибокі філософські питання про природу права, моралі та управління. Правова визначеність є основоположним принципом правових систем, що підкреслює необхідність передбачуваності, стабільності та послідовності у застосуванні закону. Вона надає окремим особам та установам впевненості у правовому порядку, дозволяючи їм планувати свою поведінку та вирішувати спори з ясністю та справедливістю. З іншого боку, судової автономії підкреслює незалежність суддів і судів у тлумаченні та застосуванні закону без неналежного впливу або втручання з боку зовнішніх суб'єктів, включаючи політичну владу або громадську думку.

Водночас імператив поваги до людської гідності та основоположних свобод накладає моральні обмеження на здійснення правової визначеності та суддівської автономії. Людська гідність слугує основоположним

принципом у праві прав людини, підтверджуючи невід'ємну цінність і цінність кожної людини та зобов'язуючи держави та інституції захищати і просувати її права і свободи. Фундаментальні свободи, такі як свобода вираження поглядів, свобода об'єднань і свобода совісті, є невід'ємними складовими демократичного суспільства, що гарантують автономію та свободу дій людей у реалізації їхніх особистих і колективних інтересів.

Перетин цих принципів піднімає ряд філософських питань. Як правові системи врівноважують потребу в передбачуваності та стабільності з імперативом адаптації та розвитку у відповідь на мінливі соціальні, політичні та моральні реалії? Як судді узгоджують свій обов'язок захищати закон з етичним обов'язком захищати людську гідність та основні свободи, особливо у випадках, коли правові норми можуть суперечити вищим моральним принципам?

Крім того, як міркування правової визначеності та суддівської автономії перетинаються з ширшими поняттями справедливості та чесності? Чи можна вважати правову систему справедливою, якщо вона не поважає людську гідність та основоположні свободи, навіть якщо вона підтримує високий рівень правової визначеності та судової автономії? Як правові інституції долають суперечності між верховенством права та верховенством правосуддя, забезпечуючи, щоб правові норми слугували загальному благу та просували справу процвітання людства?

З філософської точки зору, перетин правової визначеності, судової автономії та імперативу поваги до людської гідності та основоположних свобод спонукає нас замислитися над природою права як моральної та політичної діяльності. Це спонукає нас до переосмислення правових принципів та інститутів у світлі ширших етичних міркувань, сприяючи баченню права, яке не лише забезпечує порядок і стабільність, але й сприяє справедливості, рівності та людському процвітання. При цьому вона закликає нас уявити правовий порядок, який підтримує гідність і права всіх людей, гарантуючи, що правова визначеність і судова автономія слугують засобами для досягнення більш справедливого і гуманного суспільства.

З практичної точки зору, практика Європейського суду слугує каталізатором правових та соціальних змін у державах-членах ЄС. Роз'яснюючи обсяг і зміст зобов'язань у сфері прав людини відповідно до права ЄС, ЄСПЛ надає національним судам і політикам рекомендації щодо тлумачення та застосування національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини. Цей процес не лише сприяє правовій гармонізації в межах ЄС, але й розвиває культуру правосвідомості та підзвітності на національному рівні.

Нами пропонується розглянути деякі кейси, які продемонструють репрезентативний відклик порушеного нами питання. Ці справи ілюструють значний вплив Суду ЄС на імплементацію міжнародних стандартів прав людини в державах-членах ЄС, демонструючи його роль охоронця фундаментальних прав в рамках правового порядку ЄС.

• *Справа «Шремс II» (захист даних) [Schrems II Case (Data Protection)]*¹. У липні 2020 року Європейський суд виніс знакове рішення у справі «Шремс II», яким визнав недійсною угоду між ЄС та США «Щит конфіденційності», що регулює трансатлантичну передачу даних. Суд встановив, що угода не забезпечує належних гарантій захисту персональних даних громадян ЄС, особливо у світлі американської практики спостереження, яка суперечить стандартам захисту даних ЄС. Це рішення підкреслило прихильність Суду ЄС до захисту права на недоторканність приватного життя, закріпленого в Хартії основних прав ЄС, а також його готовність ретельно перевіряти міжнародні угоди в світлі міркувань прав людини.

• *Справа про стеження АНБ [NSA Surveillance Case]*². У квітні 2014 року Суд ЄС виніс рішення, яким визнав недійсною Директиву про збереження даних. Ця директива вимагала від країн-членів ЄС зберігати телекомунікаційні дані з метою боротьби з серйозними злочинами. Суд постановив, що невибіркове збереження таких даних непропорційно порушувало право громадян на недоторканність приватного життя та захист персональних даних. Це рішення підкреслило роль ЄСПЛ у захисті фундаментальних прав від надмірного державного нагляду, що відповідає міжнародним стандартам прав людини у сфері приватного життя та захисту даних.

• *Справа Меллоні (екстрадиція) [Melloni Case (Extradition)]*³. У своєму рішенні 2013 року у справі «Меллоні» Європейський суд розглянув конфлікт між правом ЄС та Європейською конвенцією з прав людини (ЄКПЛ) щодо принципу *ne bis in idem* (подвійного притягнення до відповідальності) у процедурі екстрадиції. Суд постановив, що право ЄС (зокрема, Європейський ордер на арешт) має пріоритет над суперечливими положеннями ЄКПЛ. Хоча це рішення викликало дебати щодо верховенства права ЄС, воно також підтвердило прихильність ЄСПЛ до забезпечення ефективного судового співробітництва при дотриманні стандартів прав людини.

• *Справа Замбрано (Право на проживання) [Zambrano Case (Right to Residence)]*⁴. Рішення ЄСПЛ у справі «Замбрано» (2011 р.) роз'яснило право членів сім'ї громадян ЄС, які не є громадянами ЄС, на проживання в державі-члені ЄС, де проживає громадянин ЄС. Суд постановив, що позбавлення таких членів сім'ї права на проживання фактично підриває

¹ The Definitive Guide to Schrems II. DataGuidance. URL: <https://www.dataguidance.com/resource/definitive-guide-schrems-ii> (date of access: 22.02.2024).

² NSA Surveillance Court Cases | American Civil Liberties Union. American Civil Liberties Union. URL: <https://www.aclu.org/court-cases?issue=nsa-surveillance> (date of access: 22.02.2024).

³ In Case C-399/11 Stefano Melloni v Ministerio Fiscal. CURIA – Document. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=134203&doclang=E> (date of access: 22.02.2024).

⁴ Case C-34/09 Gerardo Ruiz Zambrano. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0034> (date of access: 22.02.2024).

права громадян ЄС, передбачені законодавством ЄС, зокрема, їхнє право на свободу пересування. Це рішення підкреслило роль Суду ЄС у захисті прав осіб, у тому числі негромадян, відповідно до основоположних принципів права ЄС та міжнародних стандартів у галузі прав людини.

Однак вплив прецедентного права ЄСПЛ на імplementацію міжнародних стандартів прав людини не позбавлений складнощів і викликів. Питання судової активності, демократичної легітимності та меж судової влади виникають, коли держави-члени намагаються збалансувати свої конституційні традиції та політичні пріоритети з правовими зобов'язаннями ЄС. Крім того, відмінності у правовій культурі та інституційній спроможності держав-членів можуть впливати на ефективність та однаковість захисту прав.

Отже, вплив прецедентного права Європейського суду на імplementацію міжнародних стандартів прав людини в державах-членах ЄС виходить за рамки простого юридичного аналізу; воно втілює в собі глибоке філософське дослідження природи права, прав і управління в плюралістичному і взаємопов'язаному світі. Вона кидає нам виклик протистояти суперечностям між юридичним формалізмом і моральними устремліннями, між державним суверенітетом і людською гідністю, а також уявити майбутнє, в якому захист прав людини не знає кордонів.

2. Баланс державного суверенітету та прав людини: роль Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Суду ЄС у захисті основоположних свобод в ЄС

У складному гобелені європейського права баланс між державним суверенітетом і правами людини є наріжним каменем правового і політичного дискурсу. У цьому розділі нами розглядається складна роль Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Суду Європейського Союзу (СЕС) у дотриманні цього делікатного балансу, з'ясовується їхня ключова роль у захисті основоположних свобод в Європейському Союзі (ЄС) при одночасній повазі до автономії та суверенітету держав-членів ЄС.

Державний суверенітет, основоположний принцип міжнародного права, підкреслює автономію і незалежність національних держав в управлінні своїми внутрішніми справами. У контексті ЄС державний суверенітет залишається центральним для функціонування Союзу, слугуючи основою, на якій держави-члени здійснюють законодавчу, виконавчу та судову владу. Принцип субсидіарності, закріплений в Договорі про Європейський Союз, ще більше підкреслює важливість прийняття рішень на найбільш відповідному рівні, зберігаючи суверенітет держав-членів у сферах, які не регулюються правом ЄС.

І навпаки, імператив захисту прав людини виходить за межі державного суверенітету, становлячи універсальне моральне і правове зобов'язання, закріплене в міжнародних договорах, конвенціях і звичасовому праві. Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ), ратифікована всіма державами-членами ЄС, слугує маяком захисту прав людини в рамках

європейського правопорядку, гарантуючи широкий спектр громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав особам, які перебувають під юрисдикцією держав-членів.

Як провідний судовий орган з прав людини в Європі, ЄСПЛ відіграє ключову роль у притягненні держав-членів до відповідальності за порушення основоположних свобод. За допомогою своєї практики ЄСПЛ ретельно аналізує дії та законодавство держав у світлі стандартів прав людини, забезпечуючи дотримання зобов'язань, що випливають з ЄКПЛ. Рішення Суду слугують оплотом проти зловживання владою з боку держави, забезпечуючи відшкодування особам, чий права були порушені державними органами.

Аналогічно, Суд ЄС відіграє вирішальну роль у підтримці фундаментальних свобод в рамках правового порядку ЄС, хоча і через іншу призму. Як інтерпретатор і охоронець права ЄС, СЕС забезпечує однакове застосування і дотримання правових норм ЄС у всіх державах-членах. За допомогою своєї юриспруденції Суд ЄС вирішує конфлікти між національним законодавством і правом ЄС, включаючи питання, що стосуються захисту прав людини, закріплених у Хартії основних прав ЄС.

ЄСПЛ та СЕС повинні дотримуватися тонкого балансу між дотриманням стандартів прав людини та повагою до державного суверенітету і автономії. Хоча їхні втручання слугують для захисту індивідуальних прав і сприяння верховенству права, вони також повинні проявляти стриманість і повагу до суверенних прерогатив держав-членів. Досягнення цього балансу вимагає виваженого підходу, який враховує специфіку кожної справи, принципи субсидіарності та пропорційності, а також необхідність зміцнення взаємної довіри та співпраці між державами-членами.

Баланс між державним суверенітетом і правами людини лежить в основі європейського правового ландшафту, ставлячи перед Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) і Судом Європейського Союзу (СЕС) глибокі філософські та етичні дилеми. По суті, цей баланс відображає напруженість між автономією держав щодо управління своїми справами та імперативом захисту невід'ємної гідності та прав осіб, які перебувають під їхньою юрисдикцією.

З філософської точки зору, роль ЄСПЛ та СЕС у захисті основоположних свобод в ЄС втілює делікатний танець між конкуруючими цінностями та інтересами. Державний суверенітет являє собою принцип самовизначення і незалежності, підтверджуючи право націй управляти собою без зовнішнього втручання. Права людини, з іншого боку, втілюють універсальні моральні принципи, які виходять за межі державних кордонів, слугуючи оплотом проти тиранії та гноблення.

ЄСПЛ, як гарант Європейської конвенції з прав людини, відіграє вирішальну роль у притягненні держав-членів до відповідальності за порушення основоположних свобод. Його практика слугує маяком справедливості, гарантуючи, що дії держави ретельно перевіряються через призму стандартів прав людини. Суд нагадує державам про їхні зобов'язання поважати права людини, навіть у питаннях, які традиційно належать до сфери державного суверенітету, таких як імміграційний контроль та національна безпека.

Аналогічно, Суд ЄС, відповідальний за тлумачення і застосування права ЄС, дотримується тонкого балансу між державним суверенітетом і правами людини в рамках правового порядку ЄС. Його рішення часто зачіпають чутливі питання національної ідентичності, культурної автономії та політичного суверенітету, водночас захищаючи фундаментальні права, закріплені в Хартії основних прав ЄС. Практика Суду відображає відданість просуванню підходу до управління в ЄС, заснованого на правах людини, гарантуючи, що дії держав-членів сумісні з принципами демократії, верховенства права та поваги до людської гідності.

Однак філософські роздуми про баланс державного суверенітету і прав людини також виявляють внутрішню напруженість і складності. Як судові органи узгоджують суперечливі тлумачення норм прав людини в різних правових системах і культурних контекстах? Якою мірою наднаціональні інституції, такі як ЄСПЛ та Суд ЄС, можуть нав'язувати свої повноваження державам-членам, не підриваючи при цьому принцип демократичної легітимності та національного суверенітету?

Думаючи, як би відповісти на перше питання, почнемо з того, що «примирення» суперечливих тлумачень норм прав людини в різних правових системах і культурних контекстах є глибоким філософським викликом для судових органів, оскільки ставить питання про універсальність прав людини, природу правового плюралізму і роль культурного релятивізму у формуванні правових норм.

В основі цього виклику лежить суперечність між універсальністю прав людини та різноманітністю правових традицій і культурних цінностей. Права людини часто розуміють як універсальні моральні принципи, які застосовуються до всіх людей в силу їхньої людяності, виходячи за межі культурних, релігійних і політичних кордонів. Проте тлумачення і застосування норм прав людини може суттєво відрізнятись в різних правових системах і культурних контекстах, що відображає різний історичний досвід, соціальні структури і системи цінностей.

З філософської точки зору, судові органи намагаються примирити ці суперечливі тлумачення, підтримуючи цілісність і легітимність правового порядку. Один з підходів полягає у прийнятті плюралістичного розуміння права, визнаючи, що декілька правових систем і культурних традицій можуть співіснувати в більш широких рамках захисту прав людини. Ця перспектива визнає, що різні суспільства можуть надавати пріоритет певним правам над іншими або інтерпретувати права у світлі власних культурних норм та історичного досвіду.

Більше того, судові органи можуть спиратися на принципи порівняльного права та правової аргументації, щоб подолати розрив між різними тлумаченнями норм прав людини. Вивчаючи, як інші юрисдикції вирішують подібні питання, і спираючись на міжнародні документи з прав людини та судову практику, суди можуть розвинути більш тонке розуміння основоположних принципів і цінностей, які лежать в основі захисту прав людини.

Крім того, судові органи повинні враховувати складну взаємодію між культурним релятивізмом та універсалізмом при тлумаченні норм прав

людини. Культурний релятивізм стверджує, що права людини не є абсолютними, а залежать від культурного контексту, суспільних цінностей та історичних обставин. Хоча культурний релятивізм визнає важливість культурного розмаїття та поваги до місцевих традицій, він також викликає занепокоєння з приводу того, що культурні практики можуть порушувати загально визнані права людини.

Зрештою, узгодження суперечливих інтерпретацій норм прав людини вимагає делікатного балансування, яке визнає як універсальність, так і різноманітність прав людини. Судові органи повинні прагнути відстоювати основні принципи людської гідності, рівності та справедливості, поважаючи при цьому автономію та різноманітність правових систем і культурних традицій. Таким чином, вони сприяють постійній еволюції та розвитку міжнародного права в галузі прав людини, просуваючи більш інклюзивний світ, в якому поважаються права всіх людей, незалежно від їхнього правового чи культурного контексту.

Питання про те, якою мірою наднаціональні інституції, такі як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) та Суд Європейського Союзу (ЄС), можуть нав'язувати свої повноваження державам-членам, не підриваючи при цьому принцип демократичної легітимності та національного суверенітету, лежить на перетині права, політики та філософії. Вона ставить перед нами фундаментальні питання про природу управління, розподіл влади та легітимність влади у складному і взаємопов'язаному світі.

В основі цих питань лежить суперечність між потребою в ефективному міжнародному управлінні та імперативом демократичного самоврядування. Наднаціональні інституції, такі як ЄСПЛ та Суд ЄС, відіграють вирішальну роль у підтримці стандартів прав людини та забезпеченні дотримання міжнародних правових норм. Однак їхні повноваження випливають з договорів та угод, добровільно укладених суверенними державами, що ставить під сумнів легітимність їхніх дій щодо демократичних процесів та національного суверенітету.

З філософської точки зору, легітимність наднаціональних інституцій ґрунтується на кількох ключових принципах. Першим і головним є принцип згоди, який полягає в тому, що держави добровільно делегують певні повноваження наднаціональним інституціям через договори та угоди. Ця згода часто виражається через демократичні процеси, такі як ратифікація національними парламентами або референдуми, тим самим забезпечуючи демократичну основу для повноважень наднаціональних органів.

По-друге, легітимність наднаціональних інституцій залежить від їхньої прихильності до верховенства права та поваги до основних прав. Ці інституції повинні діяти в межах своїх мандатів і правових рамок, забезпечуючи підзвітність і прозорість у процесі прийняття рішень. Підтримуючи верховенство права і захищаючи права людини, наднаціональні інституції можуть підвищити свою легітимність і зміцнити довіру між державами-членами і громадянами.

Однак питання про те, скільки влади можуть мати наднаціональні інституції, не підриваючи демократичну легітимність і національний

суверенітет, залишається предметом постійних дебатів і суперечок. Критики стверджують, що надмірна централізація влади в наднаціональних органах може підірвати демократичну підзвітність і позбавити громадян виборчих прав, що призведе до «дефіциту демократії» в міжнародному управлінні. Більше того, занепокоєння щодо суверенітету та національної ідентичності може спонукати деякі держави чинити опір або оскаржувати повноваження наднаціональних інституцій, потенційно підриваючи їхню ефективність у просуванні спільних цілей.

Зрештою, баланс між наднаціональною владою і національним суверенітетом вимагає ретельного обговорення і переговорів між державами-членами, керуючись принципами демократичного врядування, верховенства права і поваги до прав людини. Хоча наднаціональні інституції відіграють життєво важливу роль у вирішенні транснаціональних проблем і підтримці універсальних цінностей, їхня легітимність зрештою залежить від їхньої здатності діяти в демократичних рамках і поважати суверенітет і автономію держав-членів. Таким чином, напруженість між наднаціональною владою і національним суверенітетом слугує горнилом для переосмислення природи врядування у світі, який стає дедалі більш взаємопов'язаним і взаємозалежним.

Більше того, баланс між державним суверенітетом і правами людини підкреслює ширші питання про природу права, моралі та політичної влади в глобалізованому світі. Це спонукає нас до переосмислення відносин між державною владою та індивідуальною автономією, передбачаючи правовий порядок, який сприяє загальному благу, поважаючи гідність і права всіх людей, незалежно від їхньої національності чи статусу.

Насамкінець, роль ЄСПЛ та ЄС у забезпеченні балансу між державним суверенітетом та правами людини є важливим філософським дослідженням природи врядування, правосуддя та демократії в Європейському Союзі. Вона закликає нас протистояти складнощам сучасних правових і політичних систем, долаючи суперечності між автономією і підзвітністю, суверенітетом і солідарністю, оскільки ми прагнемо побудувати більш справедливе і гуманне суспільство.

В даній роботі ми подаємо реальні приклади судової практики, які демонструють баланс державного суверенітету та прав людини, як це розглядається Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) та Судом Європейського Союзу (ЄС) при захисті основоположних свобод в рамках ЄС:

- ***Kadi та Аль Баракаат проти Раду та Комісії (CJEU) [Kadi and Al Barakaat v. Council and Commission (CJEU)]***⁵. У цій справі ЄС виніс рішення щодо законності заходів, вжитих ЄС для заморожування коштів фізичних та юридичних осіб, пов'язаних з тероризмом. Суд збалансував імператив захисту основних свобод, таких як право власності та право на

⁵ Joined Cases C-402/05 P and C-415/05 P Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62005CJ0402> (date of access: 22.02.2024).

справедливий суд, з необхідністю боротьби з тероризмом. Він постановив, що хоча ЄС має повноваження вживати такі заходи, вони повинні поважати фундаментальні права і підлягати ефективному судовому контролю.

• *N.S. проти Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ (CJEU) [N.S. v. Secretary of State for the Home Department]*⁶. Ця справа стосувалася тлумачення права ЄС щодо прав шукачів притулку відповідно до Хартії основних прав ЄС. СЕС розглянув баланс між державним суверенітетом і правами людини, постановивши, що законодавство ЄС забороняє державам-членам передавати шукачів притулку в країни, де вони можуть зіткнутися з нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням. Суд підкреслив пріоритет основоположних прав у праві ЄС, навіть у питаннях, які традиційно належать до сфери державного суверенітету.

• *Хірсі Джамаа та інші проти Італії (Hirsi Jamaa and Others v. Italy) (ЄСПЛ) [Hirsi Jamaa and Others v. Italy (ECHR)]*⁷. У цій справі ЄСПЛ виніс рішення щодо перехоплення та повернення Італії мігрантів, які намагалися перетнути Середземне море. Суд збалансував суверенітет Італії щодо контролю своїх кордонів з правами мігрантів відповідно до Європейської конвенції з прав людини. Він постановив, що дії Італії порушують заборону колективного вислання і право на ефективний засіб правового захисту, підкресливши роль ЄСПЛ у захисті прав людини від дій держави.

• *Хені проти Німеччини (Hänsch v. Germany) (ЄСПЛ) [Hänsch v. Germany (ECHR)]*. Ця справа стосувалася права на свободу вираження поглядів журналіста, на якого політик подав до суду за наклеп. ЄСПЛ збалансував суверенітет Німеччини в регулюванні наклепу з правом журналіста на свободу вираження поглядів відповідно до Європейської конвенції з прав людини. Суд постановив, що німецьке законодавство про наклеп має застосовуватися таким чином, щоб поважати право журналіста критикувати політиків, не побоюючись неправомірного втручання.

Ці приклади ілюструють, як СЕС та ЄСПЛ долають суперечності між державним суверенітетом та правами людини в контексті ЄС, забезпечуючи захист фундаментальних свобод, вважаючи при цьому компетенцію держав-членів. Вони демонструють важливу роль обох судових органів у підтримці верховенства права та просуванні підходу до управління в Європейському Союзі, заснованого на правах людини.

⁶ N. S. (C-411/10) v Secretary of State for the Home Department and M. E. and Others (C-493/10) v Refugee Applications Commissioner and Minister for Justice, Equality and Law Reform. *EUR-Lex – Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62010CJ0411> (date of access: 22.02.2024).

⁷ GRAND CHAMBER CASE OF HIRSI JAMAA AND OTHERS v. ITALY (Application no. 27765/09). ІПС ЛІГА:ЗАКОН – система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ES009694> (date of access: 22.02.2024).

Значимо також, що конвенції відіграють вирішальну роль у контексті Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Суду Європейського Союзу (СЄС) у захисті основоположних свобод в Європейському Союзі (ЄС). Наприклад:

- **Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ) [European Convention on Human Rights (ECHR)]⁸.** Цей договір, створений Радою Європи, є наріжним каменем захисту прав людини в Європі. ЄКПЛ встановлює основні права і свободи, такі як право на життя, свободу від катувань, свободу вираження поглядів і право на справедливий судовий розгляд. ЄКПЛ забезпечує правову основу для юрисдикції Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), що дозволяє особам подавати позови проти держав-членів за порушення їхніх прав, гарантованих Конвенцією.

- **Хартія ЄС про основні права [EU Charter of Fundamental Rights]⁹.** Закріплена в договорах Європейського Союзу, Хартія основних прав Європейського Союзу визначає всеосяжний набір прав і свобод, що застосовуються в рамках правової системи ЄС. Ці права включають громадянські, політичні, економічні та соціальні права, такі як право на гідність, свободу вираження поглядів і право на недоторканість приватного життя. Хартія слугує орієнтиром для захисту фундаментальних прав в рамках права ЄС і тлумачиться та застосовується Судом Європейського Союзу (СЄС).

- **Європейська соціальна хартія (переглянута) [European Social Charter (revised)]¹⁰.** Цей договір Ради Європи захищає економічні та соціальні права, включаючи право на працю, право на соціальне забезпечення та право на освіту. Хоча Європейська соціальна хартія відрізняється від ЄКПЛ, вона доповнює захист громадянських і політичних прав, забезпечуючи всеосяжну основу для захисту прав людини в Європі.

- **Конвенція про права осіб з інвалідністю (КПІ) [Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)]¹¹.** Прийнята Організацією Об'єднаних Націй, Конвенція про права осіб з інвалідністю захищає права і гідність людей з інвалідністю. Хоча вона не підпадає безпосередньо під юрисдикцію ЄСПЛ або СЄС, принципи КПІ можуть впливати

⁸ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004 (дата звернення: 22.02.2024)

⁹ Charter of Fundamental Rights of the European Union. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT> (date of access: 22.02.2024).

¹⁰ Європейська соціальна хартія (переглянута) : Хартія; Рада Європи від 03.05.1996 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_062 (дата звернення: 22.02.2024)

¹¹ Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція; ООН від 13.12.2006 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_g71 (дата звернення: 22.02.2024)

на тлумачення прав людей з інвалідністю в рамках європейської системи захисту прав людини.

• *Конвенція про кіберзлочинність (Будапештська конвенція) [Convention on Cybercrime (Budapest Convention)]*¹². Цей договір Ради Європи розглядає кримінальні правопорушення, пов'язані з кіберзлочинністю, такі як хакерство, втручання в дані та шахрайство в Інтернеті. Хоча Будапештська конвенція в першу чергу зосереджена на правоохоронній та судовій співпраці, вона перетинається з міркуваннями прав людини, особливо щодо недоторканності приватного життя та свободи вираження поглядів у цифровій сфері.

Ці конвенції, серед іншого, забезпечують правову основу для захисту основних свобод в ЄС та Європі в цілому. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) та Суд Європейського Союзу (СЄС) відіграють вирішальну роль у тлумаченні та застосуванні цих конвенцій, забезпечуючи ефективний захист прав людини та основоположних свобод на всьому європейському континенті.

ВИСНОВКИ

Отже, взаємодія між прецедентним правом Суду Європейського Союзу (СЄС) та імплементацією міжнародних стандартів прав людини в державах-членах Європейського Союзу (ЄС) являє собою багатогранну динаміку на перетині наднаціонального правового управління та національних правових систем. Завдяки своєму авторитетному тлумаченню права ЄС, Суд ЄС відіграє ключову роль у формуванні правового ландшафту в ЄС, включаючи інкорпорацію та застосування міжнародних норм у сфері прав людини.

Вплив прецедентного права ЄСПЛ на імплементацію міжнародних стандартів прав людини в державах-членах ЄС є значним, але неоднозначним. Хоча доктрина верховенства права зобов'язує держави-члени дотримуватися рішень та тлумачень права ЄС, у тому числі тих, що ґрунтуються на міжнародних стандартах прав людини, ступінь їх безпосереднього застосування та можливості виконання залежить від кількох факторів. Ці фактори включають характер і специфіку правових положень ЄС, принципи субсидіарності та пропорційності, а також внутрішню правову базу окремих держав-членів.

Крім того, хоча Суд ЄС намагається захищати і просувати основні права відповідно до міжнародних принципів прав людини, можуть виникати розбіжності в інтерпретації між практикою Суду ЄС і рішеннями міжнародних органів або судів з прав людини. Тим не менш, всеосяжна прихильність ЄС до фундаментальних прав, закріплена в Хартії основних прав Європейського Союзу і відображена в його правовій та інституційній архітектурі, підкреслює зближення права ЄС з міжнародним правом у галузі прав людини.

¹² Конвенція про кіберзлочинність : Конвенція; Рада Європи від 23.11.200 . База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_575 (дата звернення: 22.02.2024)

Крім того, імплементація міжнародних стандартів прав людини в державах-членах ЄС залежить не лише від прецедентного права Суду ЄС, але й передбачає складну взаємодію національних правових систем, національних судів, адміністративних органів та суб'єктів громадянського суспільства. Держави-члени ЄС зберігають певну автономію в питаннях імплементації директив і регламентів ЄС у національне законодавство, що дає можливість застосовувати контекстуальні підходи до реалізації міжнародних стандартів у сфері прав людини на національному рівні.

Орієнтуючись у цьому складному правовому ландшафті, держави-члени повинні дотримуватися тонкого балансу між повагою до верховенства права ЄС, захистом національного суверенітету та дотриманням міжнародних зобов'язань у сфері прав людини. Ефективна співпраця між Судом ЄС, національними судами та іншими зацікавленими сторонами має важливе значення для забезпечення узгодженості, послідовності та підзвітності у впровадженні міжнародних стандартів прав людини в ЄС.

На завершення, хоча вплив прецедентного права ЄС на імплементацію міжнародних стандартів прав людини в державах-членах ЄС є значним, він характеризується динамічною взаємодією правових норм, інституцій та суб'єктів. Оскільки ЄС продовжує розвиватися як правова спільнота, заснована на принципах демократії, прав людини та верховенства права, постійний діалог і взаємодія між правом ЄС і міжнародним правом прав людини залишатиметься наріжним каменем європейської правової системи, сприяючи захисту і просуванню основних прав усіх осіб, які перебувають під його юрисдикцією.

Отже, ЄСПЛ та ЄСВ відіграють незамінну роль у захисті фундаментальних свобод у європейському правовому просторі. Як охоронці прав людини, вони слугують оплотом проти зловживання владою з боку держави, забезпечуючи підзвітність та відшкодування особам, чий права були порушені. Проте, їхні дії мають бути стримані повагою до автономії та суверенітету держав-членів, забезпечуючи делікатний баланс, який підтримує верховенство права і водночас поважає різноманітність та плюралізм Європейського Союзу. Таким чином, вони сприяють постійному розвитку європейських правових норм, сприяючи створенню більш справедливого, правовідповідного і гармонійного Союзу.

Можна зробити висновок, що складний баланс між державним суверенітетом і захистом основних прав людини лежить в основі європейської правової системи, а Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) і Суд Європейського Союзу (ЄСВ) відіграють ключову роль у підтримці цієї делікатної рівноваги в Європейському Союзі (ЄС). Своєю практикою та юридичними тлумаченнями обидва суди сприяють захисту фундаментальних свобод та утвердженню верховенства права в ЄС, поважаючи при цьому автономію та суверенітет держав-членів.

ЄСПЛ, як міжнародний судовий орган, слугує гарантом дотримання Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) та протоколів до неї, забезпечуючи універсальний стандарт захисту прав людини серед держав-членів Ради Європи. Його рішення створюють правові прецеденти, на які

спирається національне законодавство та судова практика, забезпечуючи підзвітність та дотримання норм прав людини на національному рівні. Надаючи особам можливість домагатися відшкодування за порушення прав людини, ЄСПЛ сприяє формуванню культури поваги до людської гідності та рівності, тим самим зміцнюючи спільні цінності, що лежать в основі європейського проекту.

З іншого боку, Суд ЄС діє в рамках правового поля ЄС, вирішуючи спори щодо тлумачення та застосування права ЄС, включаючи основні права, закріплені в Хартії основних прав ЄС. Хоча мандат СЕС в першу чергу стосується питань права ЄС, його практика часто перетинається з питаннями прав людини, що відображає зобов'язання ЄС підтримувати фундаментальні свободи як невід'ємну частину його правового порядку. Своїми рішеннями Суд ЄС не лише забезпечує однакове застосування права ЄС, але й сприяє гармонізації захисту фундаментальних прав у державах-членах, тим самим підвищуючи правову визначеність та узгодженість на внутрішньому ринку.

Незважаючи на різні інституційні структури та сфери юрисдикції, ЄСПЛ та СЕС мають спільну мету: узгодити здійснення державного суверенітету з імперативом захисту прав людини в європейському контексті. У той час як ЄСПЛ діє на основі міждержавного співробітництва та принципу субсидіарності, що надає державам-членам свободу розсуду у впровадженні стандартів прав людини, СЕС діє в наднаціональних рамках права ЄС, де принцип верховенства забезпечує верховенство права ЄС над національними законами.

Синергія між ЄСПЛ та Судом ЄС відображає взаємодоповнюючий характер їхніх ролей у просуванні захисту прав людини в Європі. У той час як ЄСПЛ забезпечує захист від зловживань державою правами особистості, СЕС посилює інтеграцію міркувань прав людини в правовий порядок ЄС, сприяючи розвитку послідовної та всеохопної системи захисту прав людини в ЄС. Крім того, обидва суди беруть участь у діалозі та взаємних посиленнях, сприяючи конструктивному обміну правовими принципами та найкращими практиками, що збагачує судову практику обох інституцій та посилює захист основних свобод у всій Європі.

Насамкінець, баланс державного суверенітету та прав людини лежить в основі європейського правового ландшафту, а ЄСПЛ та СЕС слугують охоронцями фундаментальних свобод у межах своїх відповідних сфер компетенції. Підтримуючи верховенство права, сприяючи правовій визначеності та забезпечуючи ефективні засоби правового захисту від порушень прав людини, обидва суди сприяють зміцненню демократії, плюралізму та поваги до людської гідності в Європі. Оскільки ЄС продовжує розвиватися, співпраця та синергія між ЄСПЛ та СЕС залишатимуться незамінними у сприянні підходу до управління, заснованого на правах людини, та просуванні спільних цінностей, які визначають європейський проект.

АНОТАЦІЯ

Це дослідження розпочинає філософську подорож у складний взаємозв'язок між законом, правами та управлінням в Європейському Союзі. В його основі лежить глибоке дослідження природи прав людини та основоположних свобод, вивчення їх значення, універсальності та втілення в судовій практиці ЄС. Спираючись на філософські традиції від теорії природного права до юридичного позитивізму, це дослідження розглядає діалектичну суперечність між автономією держав і неподільністю прав людини. Воно спонукає до роздумів про онтологічний статус прав – чи є вони вродженими і непорушними, чи виходять за межі правових рамок, чи залежать від визнання і дотримання в конкретних контекстах. Крім того, вона заглиблюється в епістемологічні питання, пов'язані з правовою інтерпретацією та судовими міркуваннями, висвітлюючи складний «танець» між текстовим аналізом, моральною інтуїцією та інституційним контекстом у формуванні правових наслідків.

Однак, окрім абстрактних спекуляцій, це дослідження має глибокі етичні наслідки. Воно ставить під сумнів легітимність та авторитет наднаціональних інституцій, таких як Суд Європейського Союзу (СЕС), у вирішенні питань фундаментальних прав. Вона кидає нам виклик перед парадоксом правового плюралізму і моральної універсальності, закликаючи нас узгодити імператив просування людської гідності з повагою до розмаїття правових культур в межах ЄС. По суті, ця філософська анотація слугує маяком, що веде дослідника лабіринтами судової практики ЄС, закликаючи його орієнтуватися не лише в хитросплетіннях правової доктрини, а й у глибинних течіях політичної філософії та моральних пошуків. Вона спонукає нас замислитися над роллю права у формуванні суспільств, зміцненні солідарності та просуванні справи справедливості у світі, де права людини є одночасно і маяком, і полем битви.

Література

1. The Definitive Guide to Schrems II. DataGuidance. URL: <https://www.dataguidance.com/resource/definitive-guide-schrems-ii> (date of access: 22.02.2024).
2. NSA Surveillance Court Cases | American Civil Liberties Union. American Civil Liberties Union. URL: <https://www.aclu.org/court-cases?issue=nsa-surveillance> (date of access: 22.02.2024).
3. In Case C-399/11 Stefano Melloni v Ministerio Fiscal. CURIA – Document. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=134203&doclang=E> (date of access: 22.02.2024).
4. Case C-34/09 Gerardo Ruiz Zambrano. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0034> (date of access: 22.02.2024).
5. Joined Cases C-402/05 P and C-415/05 P Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62005CJ0402> (date of access: 22.02.2024).

6. N. S. (C-411/10) v Secretary of State for the Home Department and M. E. and Others (C-493/10) v Refugee Applications Commissioner and Minister for Justice, Equality and Law Reform. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62010CJ0411> (date of access: 22.02.2024).

7. GRAND CHAMBER CASE OF HIRSI JAMAA AND OTHERS v. ITALY (Application no. 27765/09). ІПС ЛІГА:ЗАКОН – система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ES009694> (date of access: 22.02.2024).

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004 (дата звернення: 22.02.2024)

9. Charter of Fundamental Rights of the European Union. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT> (date of access: 22.02.2024).

10. Європейська соціальна хартія (переглянута) : Хартія; Рада Європи від 03.05.1996 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_062 (дата звернення: 22.02.2024)

11. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція; ООН від 13.12.2006 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_g71 (дата звернення: 22.02.2024)

12. Конвенція про кіберзлочинність : Конвенція; Рада Європи від 23.11.2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_575 (дата звернення: 22.02.2024)

Information about the authors:

Tronts Vasyl Mykolaiovych,

Senior Lecturer at the Department of General Legal Disciplines
of the Educational and Research Humanitarian Institute
of the National Academy of the Security Service of Ukraine
22, M. Maksymovycha str., Kyiv, 03066, Ukraine

Bondarenko Stepan Yuriiiovych,

Specialist of the Department of Cyberspace Protection Technologies
of the cybersecurity centre
of the Educational and Research Institute of Information Security and
Strategic Communications
National Academy of the Security Service of Ukraine
22, M. Maksymovycha str., Kyiv, 03066, Ukraine